

Н.М. Оспанов

Р.Б. Сүлейменов атындағы Шығыстану институты, Алматы қ., Қазақстан
e-mail: osp_nurlan@mail.ru

АМЕРИКАНЫҢ БҰҰ-ДАҒЫ КОРЕЙ СОҒЫСЫНЫҢ ӘСКЕРИ ТҰТҚЫНДАРЫН РЕПАТРИАЦИЯЛАУ ЖӨНІНДЕГІ САЯСАТЫ

1950-1953 жж. корей соғысына оңтүстік корейлықтар жағында американдық әскери қолбасшылық бастаған БҰҰ қарулы күштері, ал солтүстік корейлықтар жағында қытай халық еріктілері белсене қатысты. Ұрыс қимылдары барысында екі жақтың да он мыңдаған сарбаздары әскери тұтқындарға арналған лагерьлерге түсті. Әскери тұтқындарды алмастыру туралы келіссөздер тұтқындар санында айырмашылық болуымен және Солтүстік Корея мен Қытайға оралудан бас тартқандардың болуымен күрделенді. 1951 жылғы желтоқсанда БҰҰ қарулы күштері 132 474 адамнан тұратын әскери тұтқындардың тізімін, ал Солтүстік Корея тарапы – 11 559 адам тізімін берді. Алайда КХДР армиясының Бас қолбасшылығы бастапқыда оңтүстіккорейлік әскери тұтқындардың саны 100 000 адамнан асқанын мәлімдеген. Сәйкесінше, БҰҰ қарулы күштері солтүстік корейлік тараптан «жоғалып кеткен оңтүстіккорейлік әскери тұтқындарға» қатысты түсініктеме беруді талап етті. Келіссөздерде Солтүстік Кореяның Халықаралық Қызыл Крест комитетінің әскери тұтқындар лагеріне бақылау жүргізу үшін кіруіне тыйым салуы аса маңызды мәселе болды. Зерттеудің мақсаты – Корей соғысының тұтқындарымен алмасу шарттары туралы мәселеге қатысты американдық саясатты зерделеу. Мақалада американдықтар мен олардың одақтастарының «ерікті репатриациялау» бастамасы негізінде әскери тұтқындардың жеке тілектері ескерілген, ал Солтүстік Корея барлық әскери тұтқындарды отанына қайтаруға ұмтылған.

Түйін сөздер: Корей соғысы, әскери тұтқындар, репатриация, БҰҰ.

N.M. Ospanov

R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies, Almaty, Kazakhstan
e-mail: osp_nurlan@mail.ru

American policy for the repatriation of UN prisoners of war during the Korean War

In the Korean War (1950-1953), the UN armed forces took an active part in the war with the American military command on the side of the South Koreans, and Chinese people's volunteers took an active part in the side of the North Koreans. During the fighting, tens of thousands of soldiers on both sides ended up in prison camps. Negotiations for the exchange of prisoners of war were complicated by differences in the number of prisoners of war and the presence of those who refused to repatriate to North Korea and China. In December 1951, the UN military provided a list of prisoners of war with 132,474 people, and the North Korean side – 11,559 people. However, the DPRK Army High Command initially stated that the number of South Korean prisoners of war exceeded 100,000. Accordingly, the UN military demanded an explanation from the North Korean side regarding the "disappearing South Korean prisoners of war." A more serious issue in the negotiations was North Korea's denial of International Committee of the Red Cross access to prisoner-of-war camps for observation. The UN forces and North Korea could not agree on the terms of the exchange for a long time. UN commanders advocated «voluntary repatriation», which took into account the individual wishes of prisoners of war, while North Korea sought to return all prisoners of war to their homeland. After repeated delays regarding the principle of repatriation, the parties agreed on the timing and principles of the exchange. However, the administration of President Syngman Rhee opposed the extradition of anti-communist North Koreans. On June 18, 1953, South Korean authorities helped free about 27,000 Korean prisoners of war from prison camps.

Key words: Korean War, prisoners of war, repatriation, UN.

Н.М. Оспанов

Институт востоковедения им. Р.Б. Сулейменова КН МНВО РК, г. Алматы, Казахстан
e-mail: osp_nurlan@mail.ru

Американская политика по репатриации военнопленных вооруженных сил ООН во время Корейской войны

В Корейской войне (1950-1953 гг.) на стороне южнокорейцев принимали активное участие вооруженные силы ООН во главе с американским военным командованием, а на стороне северокорейцев – китайские народные добровольцы. В ходе боевых действий десятки тысяч солдат с обеих сторон попали в лагеря для военнопленных. Переговоры об обмене военнопленными осложнились из-за разницы в количестве военнопленных и наличия тех, кто отказался репатрироваться в Северную Корею и Китай. В декабре 1951 года вооруженные силы ООН предоставили список военнопленных со 132 474 человек, а северокорейская сторона – 11 559 человек. Однако первоначально Главное командование армии КНДР заявляло, что число южнокорейских военнопленных превысило 100 000 человек. Соответственно, вооруженные силы ООН требовали от северокорейской стороны объяснений относительно «исчезнувших южнокорейских военнопленных». Более серьезной проблемой в переговорах был отказ Северной Кореи в доступе Международного комитета Красного Креста в лагеря военнопленных для наблюдения. Силы ООН и Северная Корея долгое время не могли договориться об условиях обмена. Командование ООН выступало за «добровольную репатриацию», при которой учитывались индивидуальные пожелания военнопленных, в то время как Северная Корея стремилась вернуть всех военнопленных на родину. После неоднократных отсрочек по поводу принципа репатриации стороны договорились о сроках и принципах обмена. Однако администрация президента Ли Сын Мана выступала против экстрадиции северокорейцев-антикоммунистов. 18 июня 1953 года южнокорейская власть помогла освободиться из лагерей для военнопленных около 27000 корейских военнопленных.

Ключевые слова: Корейская война, военнопленные, репатриация, ООН.

Кіріспе

Екінші дүниежүзілік соғыстағы гитлерге қарсы коалицияның одақтастарының Жапонияны жеңуі Кореяға 35 жылдық отарлық езгіден кейін тәуелсіздік әкеледі деген үміт берді. Алайда, екі алпауыт ел тайталасы жағдайында күрделі халықаралық жағдай корей халқына тәуелсіздік алу және тәуелсіз үкімет құру ісінде қолайлылық туындап пады. Халықтың жасанды бөлінуі және Корей түбегінде екі бөлек үкіметтің пайда болуы корей халқының елдің екі бөлігін біртұтас бірлікке біріктіру туралы табиғи ниетін тудырды. Сонымен бірге, Кеңес Одағы мен Америка Құрама Штаттарының болуы және түбектің әр бөлігінде билеуші элиталардың біртіндеп шоғырлануы, сондай-ақ халыққа жүктелген қарама-қарсы идеологиялардың таралуы Корей түбегін бейбіт жолмен біріктіруді қиындатты.

Кеңес Одағы мен Америка Құрама Штаттары өз ықпалын бүкіл Корей түбегіне немесе ең болмағанда, жауапкершілік аймағына таратуға мүдделі болды. Супер алпауыттардың бәсеке-лестігі корей халқына тәуелсіздік беруді кейінге қалдыруға және корей халқының ұлттық мүдделерін қорғайтын өз үкіметін құруға әкелді.

Сондықтан Ким Ир Сен мен Ли Сын Ман Корей түбегін біріктіру мәселесі бойынша БҰҰ-

ның қарым-қатынасына қиялмен қарамады. Олар, керісінше, елді тек күшпен біріктіруге болады деп сенді (Ванин, 2016:410).

Солтүстік Кореяның ірі қарулы күштері Оңтүстік Кореяға 25 маусымда таңғы сағат төртте 38 параллель бойымен басып кірді. Солтүстік Корея әскерлері барлық бағытта, соның ішінде Онгдин түбегінде, Сеул, Чхунчхоннан қырық шақырым қашықтықта орналасқан Кэсон қаласының бірнеше нүктесінде шабуыл жасады (UN DOC S/PV.473:1). Оңтүстік Кореяға әскери шабуыл туралы білгеннен кейін, президент Ли Сын Ман Сыртқы істер министрі Лим Пенг-джикке американдық әскери қызметкерлерден жедел көмек сұрауды тапсырды. Осыдан кейін Ли Сын Ман Америка президенті Г. Труманға халықаралық бейбітшілікті бұзу актісінің алдын алу мақсатында жан-жақты көмек беруін өтінді (Kim, 2007:55). Сонымен қатар, Ли Сын Ман әкімшілігі БҰҰ-дан жедел әскери көмек сұрап, КХДР-ны БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінде агрессор деп жариялауын сұрады (*한국외교*, 2008:37).

1950 жылғы 25, 27 маусымда және 7 шілдеде Қауіпсіздік Кеңесі Солтүстік Кореяны агрессор деп жариялау және Құрама Штаттар басқаратын БҰҰ әскерлерінің Біріккен қолбасшылығын құру туралы қарарлар қабылдайды. 1950 жылғы 7 шілдедегі қарар Біріккен қолбасшылыққа

әскери операциялар мен бітімгершілік туралы келіссөздер жүргізу жауапкершілігін жүктеді. Бітімгершілік келіссөздерінде ең күрделі мәселе соғыс тұтқындарын алмасу болды.

Тақырыпты таңдауды дәйектеу және мақсаты мен міндеттері

Бұл зерттеудің ғылыми өзектілігі қазіргі қазақстандық ғылымда Корей соғысы тұтқындарының мәселесі аз зерттелгендігімен және 1949 жылғы Женева конвенциясының әскери тұтқындарға адамгершілікпен қарау және оларды лагерьлерде ұстау туралы ережелерінің сақталуын зерттейтін зерттеушілер үшін үлкен қызығушылық тудыратындығымен түсіндіріледі. Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін әскери тұтқындарды қайтарудың құқықтық аспектілері мен тетіктері толықтырылып, пысықталғанымен Корей соғысы кезінде әскери тұтқындар мен интернацияланған азаматтарды өз туған елдеріне қайтару шарттары туралы келіссөздер процесі соғыс қимылдарының бүкіл кезеңіне созылды. Әскери тұтқындарды елге қайтару принциптерін талқылау барысында әр тарап өз мүдделерін көздеді, сондықтан көзқарастардағы келіспеушіліктер келісімді жасасуды бірнеше рет кешіктіруге әкеліп соқтырды. Әскери тұтқындармен алмасу бойынша келіссөздер жүргізуді зерделеудегі американдықтар мен олардың БҰҰ бойынша одақтастарының солтүстіккореялықтармен және қытайлармен қол жеткізген уағдаластықтарын сақтауға тырыспаған Ли Сын Манның іс-әрекетімен маңызды. Президент Ли Сын Манның әкімшілігі солтүстіккореялық антикоммунистердің экстрадициялануына қарсы болды. 1953 жылы 18 маусымда Оңтүстік Корея билігі 27000-ға жуық корейлік әскери тұтқындарды әскери тұтқындарға арналған лагерьлерден босатуға көмектесті. Сондықтан Корей соғысы кезіндегі қарсы тараптардың репатриациялық саясатын талдау мәселесі бұл күнге дейін өзекті болып қалуда.

Әдебиетке шолу

Корей соғысының әскери тұтқындарының тақырыбында кітаптар, мақалалар мен диссертациялар жазылған. Американдық әскери тарихшы У. Стьюк (2002) өзінің «Корей соғысы» атты кітабының 8-тарауында Корей соғысы басталған сәттен бастап мәселені шешкенге дейінгі тұтқындардың мәселесін егжей-тегжейлі сипаттайды. Ол корейлік әскери тұтқындардың мәсе-

лелерін АҚШ, Оңтүстік Корея және Солтүстік Корея тұрғысынан ашып көрсетеді. Корей соғысының алғашқы американдық тарихшыларының бірі Брюс Камингс (2010), солтүстіккореялық әскери тұтқындармен сұхбат өткізді. Ресейлік зерттеуші В.В. Хренов БҰҰ әскери тұтқындарына қатысты қытайлық саясат туралы айтады. БҰҰ әскери тұтқындарының өлім-жітімінің жоғары болуының себебін ол қажетті дәрі-дәрмектер мен аурулардың мүлдем болмауымен байланыстырады. В.В.Хренов (2013) әскери тұтқындардың негізгі ағыны 1950 жылғы қарашада БҰҰ әскерлерінің бірқатар жеңілістерінен кейін басталды, ол кезде әскери тұтқындарға арналған коммунистік лагерьлер жаңадан құрыла бастады және оларды ұстау үшін әлі де қалыпты жағдай жасалмаған деген қорытындыға келеді.

Дональд Бус (2000) делегаттардың алдында тұрған ең күрделі мәселе әскери тұтқындарды репатриациялау болғанын атап өткен. Женева конвенциясына сәйкес, қандай да бір тарап ұстап отырған тұтқындарын ұрыс қимылдары аяқталғаннан кейін үйлеріне қайтарулары тиіс болған. Дональд Бус Корей соғысында бұл мәселе күрделі болды деген тұжырымға келеді, себебі солтүстік корейлер көптеген оңтүстік корейлік сарбаздар мен бейбіт тұрғындарды басып алып, өз әскеріне шақырған. Осы сарбаздар мен тұрғындардың көбін кейіннен БҰҰ басып алған. Ол, егер тұтқындалған барлық КҰА репатриацияланған болса, онда оңтүстік корейлік азаматтар оңтүстіктегі үйлеріне емес, Солтүстік Кореяға жіберілген болар еді деп жазады.

Тэл Тови (2011) Корей соғысы кезінде АҚШ әскері қытайлық және корейлік әскери тұтқындарды қайта тәрбиелеу бағдарламасын жандандырғанына назар аударады. Тэл Тови өз мақаласында 1952 жылы тұтқындарға арналған лагерьлерде, әсіресе Кодже аралындағы ең үлкен лагерьде болған коммунистік әскери тұтқындар туралы мәселені қарайды.

Материалдар мен әдістер

Мақаланы жазу кезінде БҰҰ ресми құжаттамасының іздестіру жүйесі арқылы табылған мұрағаттық құжаттар пайдаланылды. Мақала БҰҰ күштері қолбасшылығының баяндамалары мен жазбаларына, сондай-ақ Кеңес Одағы, Қытай Халық Республикасы және Америка Құрама Штаттарының ресми өкілдерінің хаттарына негізделген.

Бұл материалдар әскери тұтқындардың санын, БҰҰ қарулы күштері мен Солтүстік Корея

арасындағы келіссөздердің барысы мен кезеңдерін, келіссөздер шарттары туралы тараптардың ұстанымдарын, әскери тұтқындарды айырбастауды бірнеше рет кейінге қалдыру проблемаларын, Халықаралық Қызыл Крест комитетінің комиссиясын жібермеу себептерін, Коджедо аралындағы лагерьлердегі солтүстіккореялық әскери тұтқындардың бас көтерулерінің себептерін анықтауға мүмкіндік береді.

Зерттеу барысында дескриптивтік және хронологиялық әдістер қолданылды.

Нәтижелері және талқылама

15 қыркүйекте таңертең Құрама Штаттардың Х корпусының құрамалары Инчхон ауданына қонды. Бұл кең ауқымды операцияның бірінші кезеңі Инчхон орналасқан шағын арал Вольми-доны басып алумен аяқталды. Американың 5-ші теңіз жаяу әскерлері дивизиясының 3-ші батальоны екі сағаттық шайқастан кейін аралды басып алумен аяқталған нақты үйлестірілген шабуыл нәтижесінде Солтүстік Кореяны кенеттен басып алды. Бұл операцияның екінші кезеңі Инчхон түбегін басып алу мақсатын көздеді. 1-ші американдық теңіз дивизиясы мен төрт Оңтүстік Корея теңіз батальоны бұл операцияны бірқатар найзағай соққыларымен жүзеге асырды, бұл 18-ші Солтүстік Корея дивизиясы мен гарнизон бөлімшелерінің өз қатарларындағы тәртіпті қалпына келтіруіне, үйлестірілген іс-қимылдар үшін күштерін топтастыруына жол бермеді (UN DOC S/1860:49). 17 қыркүйекте БҰҰ қарулы күштері 18 қыркүйекте пайдалана бастаған Кореяның ең ірі Кымпхо әуеайлағы босатылды. Содан кейін 7-ші американдық дивизияның бөлімдері Оңтүстік Корея армиясының бөлімдерімен бірге Инчхонға көшіріліп, оңтүстікке қарай он шақырымға лақтырылып, Суводды басып алды. Сеулді босату және солтүстіккореялықтардың осы коммуникация торабының жолдары мен теміржол желілерін пайдалану әрекеттерін көрсету аталған операцияның үшінші кезеңіне айналды. 19 қыркүйекте Америка Құрама Штаттарының 1-ші теңіз жаяу әскерлері дивизиясы мен Оңтүстік Корея теңіз жаяу әскерлерінің екі батальоны Ханган өзенінен өтіп, солтүстіктен Сеулге шабуыл жасай бастады. 1-ші американдық теңіз жаяу әскерлері дивизиясының қалған бөлімдері мен 7-ші американдық дивизия Сеулді оңтүстік пен батыстан қоршап алды. Корей Республикасының 17-полкі орталықта шабуыл жасады (UN DOC S/1860:50).

БҰҰ әскерлері тұтқындаған әскери тұтқындардың жалпы саны 1950 жылы 3 қарашада 66 618-ден астамды құрады. Американдықтар 1950 жылдың 21 қазанынан 3 қарашасына дейін күн сайын орта есеппен 3000 солтүстік корейлықты тұтқынға алып отырғанын айтқан. БҰҰ қарулы күштерінің (ҚК) бақылауындағы Кореяның барлық аудандарын жан-жақты бақылауды қамтамасыз ету мақсатында Халықаралық Қызыл Крест комитетінің (ХҚКК) екінші өкілі, Кореяға келген Жак деРенье мырза тағайындалды. Бұл өкіл тұтқынға алудан бастап, тұрақты лагерьлерде интернацияға дейінгі барлық сатыларда әскери тұтқындарды бақылау үшін осындай шексіз артықшылықтар мен мүмкіндіктерге ие болды (UN DOC S/1883:5).

Корей соғысының барлық кезеңінде Солтүстік Кореяның тұтқынына 7140 американдық сарбаздар мен офицерлер түсті, олардың 2701-і, яғни үштен бірі тұтқында қайтыс болды. Әскери тұтқындар мен қаза тапқандар саны бойынша БҰҰ елдері арасында екінші орынды 1188 адам тұтқында болған Ұлыбритания иеленді, олардың 50-і қаза тапты. Бұл тізімде түріктер 244 әскери тұтқынмен үшінші орында тұрды, бірақ бірде-бір адам қаза таппады (Хренов, 2013: 37).

Оңтүстіккореялық лагерьлерде әскери тұтқындар оңтүстіккореялық әскерде болған әдеттегі азық-түлік рационын және темекіні тегін алуды пайдаланды. Әрбір лагерьлерге американдық және оңтүстік корейлік дәрігерлер, медбикелер мен фельдшерлерден тұратын тұрақты персонал берілді. Анағұрлым күрделі жағдайларда емдеу госпитальдарда БҰҰ қарулы күштерінің жараланғандары пайдаланған шарттармен қамтамасыз етілді. 1949 жылғы Женева конвенциясының 23-бабына сәйкес АҚШ үкіметі ХҚКК әскери тұтқындарына арналған лагерьлердің географиялық координаттарын ұсынды (UN DOC S/1834:5).

1951 жылдың мамыр айының соңында 117 000-нан астам әскери тұтқын Коджэ аралында орналасқан лагерьлерде болды. 1949 жылғы 12 тамызда жасалған Әскери тұтқындарға қарау туралы Женева конвенциясына сәйкес 155 000-нан астам солтүстік корейлік және қытайлық әскери тұтқындар туралы мәліметтер хабарланды (UN DOC S/2246:4).

Американдық дипломаттар Солтүстік Кореяны Женева конвенциясының ережелерін ұстанбады, американдық және оңтүстік корейлік тараптарға БҰҰ ХҚКК Қарулы Күштерінің әскери тұтқындарының саны туралы мәлімет бермеді деп айыптады (UN DOC S/2217).

БҰҰ әскерлерінің күзетінде болған солтүстіккореялық әскери тұтқындардың басым бөлігі Пусан ауданынан Кодже аралына (Коджедо) ауыстырылды. 1951 жылғы 8 тамыздағы түн ортасындағы мәліметтер бойынша, Коджедо аралындағы әскери тұтқындар саны 14 690, ал Пусандағы №1 лагерьдегі әскери тұтқындар саны 16168 болды. БҰҰ ҚК Қолбасшылығының парақшалары арқылы, дауыс зорайтқыштар мен радиохабарлар арқылы Кэсонда болған бітімгершілік туралы келіссөздердегі негізгі мәселелерді талқылау туралы мәліметтерді таратты. Осы құралдардың көмегімен Кэсондағы конференцияның құзыретіне тек әскери мәселелер кіретіні және сол кезде саяси мәселелер қарауға жатпайтыны түсіндірілді. Майдан сызығындағы әскерлерге арналған радиохабарларда және майдан сызығынан солтүстікке қарай ұшақтардан қосымша лақтырылатын парақшаларда жауынгерлерге де, азаматтық халыққа да нақты соғыс жағдайына негізделген бітімгершілік туралы БҰҰ ҚК Қолбасшылығының ұсынысы түсіндірілді (UN DOC S/2377:7).

3 ақпанда Солтүстік Корея мен қытайлық еріктілердің қолбасшылығы әскери тұтқындарды алмастыру туралы ұсыныс жобасын алға тартты. Солтүстік Корея өкілдері ХҚКК бейтараптығын мойындаудан бас тартты. Әскери тұтқындарды азаматтық тұтқындарға айырбастау қағидаты да қалдырылды және азаматтық тұтқындарды репатриациялауды жеделдетуді көздейтін жалпы ережемен ауыстырылды. Бұл мәселеге қатысты екі тарапқа да басқа тараптың азаматтық тұлғалармен алмасуды орындауын тексеру мүмкіндігіне кепілдік беретін формула табуға тырысты. Солтүстіккореялықтар БҰҰ Қолбасшылығының бейтарап бақылаушылар туралы ұсынысымен келіспеді, бірақ өздерінің қарсы ұсыныстарын да жасамады (UN DOC S/2605:4).

Соғысып жатқан тараптар арасында екі басты мәселе қалды. Біріншісі – ерікті репатриация қағидатына қатысты түбегейлі алшақтық. Екіншісі – «репатриация» терминінің мағынасы мен қолданылуына қатысты келіспеушілікке және оның 1950 жылғы 25 маусымда 38-ші параллельдің оңтүстігінде тұратын БҰҰ қолбасшылығының қолындағы әскери тұтқындарды Солтүстік Кореяға жөнелтуге қолданылуына қатысты болды. Келісім сондай-ақ 1 қаңтарда жасалған келісімге қатысты шешілмеген күйінде қалды, екінші тарапқа соғыс қимылдары басталғаннан бергі барлық уақыт ішінде әскери тұтқындар туралы толық ақпарат берілді. БҰҰ қолбасшылығы бұл

мәліметтерді Солтүстік Кореяға беруге дайын болды (UN DOC S/2605:4).

БҰҰ қарулы күштерінің қорғауындағы әскери тұтқындардың көп болуына байланысты БҰҰ ҚК Қолбасшылығы осы әскери тұтқындар үшін арнайы тәртіптік ережелер белгілеу қажеттілігіне тап болды. Осы мақсатта БҰҰ ҚК Қолбасшылығы 1951 жылдың қазан айында әскери тұтқындардың мінез-құлқын реттейтін тәртіптік кодексті, сондай-ақ БҰҰ ҚК Әскери комиссиясының тұтқынға алынғаннан кейін жасаған қылмыстары үшін әскери тұтқындарға қатысты соты туралы ережені әзірледі және алға тартты. 1951 жылдың қазанында БҰҰ әскери-әуе күштері қолбасшылығының әскери тұтқындарға және әскери тұтқындарды жазалау дәрежесін реттейтін ережелерге қатысты жаза қолдану тәртібі де ұсынылды. Бұл құжаттардың көшірмелері БҰҰ-ға жіберілді. Бұл директивалардың ережелері 1949 жылғы 12 тамыздағы әскери тұтқындарға қатысты Женева конвенциясының шарттарына толық сәйкес келді (UN DOC S/2507:7).

БҰҰ ҚК Қолбасшылығы делегациясының ХҚКК делегаттарын көмек көрсету бойынша жұмыс жүргізу мақсатында Солтүстік Кореяның тұтқындарға арналған лагерьлеріне жіберу туралы келісімге қол жеткізуге бірнеше рет талпынысына қарамастан, Солтүстік Кореяның өкілдері үнсіздік танытты. Коммунистерге 1949 жылғы әскери тұтқындарға қатысты Женева конвенциясының ХҚКК әскери тұтқындар лагерьіне баруға қатысты ережелері ұсынылған кезде, солтүстіккореялықтар жалтару позициясын ұстанды; олар негізінен Женева конвенциясының өз мақсаттарына сәйкес келетін ережелерін сақтайтындықтарын меңзеді (UN DOC S/2541:5).

Келісімді қамтамасыз ету мақсатында 1951 жылы 21 желтоқсанда БҰҰ ҚК Бас Қолбасшысы Солтүстік Корея мен Қытай Коммунистік күштері қолбасшыларының атына жеке хат жолдады, онда ол ХҚКК-ға Солтүстік Кореяның тұтқындау лагерьлерінде жұмыс істеуге рұқсат берудің қажеттілігін атап өтіп, алдыңғы соғыстарда Қарулы Күштер әрқашан осы ұйымның бейтараптығын мойындайтынын және оған көмектесетінін атап өтті. 1951 жылғы 24 желтоқсандағы жауап хатында солтүстіктер өздерінде болған әскери тұтқындардың жақсы жағдайда ұсталғанын және сыртқы көмекке мұқтаж еместігін айтқан. Алайда, БҰҰ ҚК Қолбасшылығына жеңілдік ретінде коммунистер бітімгершілік келісіміне қол қойылғаннан кейін әскери тұтқындардың алмасуын бақылауға көмектесу мақсатында екі тараптың әскери тұтқындар лагерьлеріне бару

үшін ХҚКК мен КХДР мен ҚХР Қызыл Крест қоғамдарының аралас тобын құруға қарсы болмайтындықтарын мәлімдеді (UN DOC S/2541:6).

БҮҮ ҚК Қолбасшылығы үшін де, солтүстік корейлықтар үшін де қолайлы болатын әскери тұтқындарды айырбастау мәселесін шешуге қол жеткізгісі келген қолбасшылық делегациясы келесі ұсынысты ұсынған болатын: «Репатриациялануға ниет білдірген әскери тұтқындар тараптардың бірі сол тұтқынға алынғандардың барлығын алмастырмайынша бір-бірден алмасады. Осы алмасудан кейін әлі де әскери тұтқындар қалатын тарап репатриациялануға ниет білдірген барлық әскери тұтқындарды бірінен кейін бірі екінші тарап бостандығынан шеттелген шетелдік азаматтық тұлғаларға және екінші тарап бақылайтын аумақ шегінде бітімгершілікке қол қою сәтінде тұрған және репатриациялануға ниет білдірген азаматтық және басқа адамдарға қайтарады. Осылайша алмастырылған әскери тұтқындар қарама-қарсы тарапқа ендігіде босатушы тарапқа қайтадан қарсы шықпайтындығына жеке түрде сендіруге міндетті болды. Репатриациялауға ниет білдірмеген барлық әскери тұтқындар әскери тұтқындар жағдайында қалуды тоқтатады және корей қақтығысына бұдан былай қатыспайтындарына жеке түрде сендіруге міндеттеледі. Бітімгершілік келісімге қол қойылған кезде екінші тарап бақылайтын аумақта орналасқан екі тараптың барлық қалған бейбіт тұрғындары, егер олар қаласа, репатриацияланатын болады. Мәжбүрлеусіз қайтару туралы шешімді таңдауды қамтамасыз ету үшін ХҚКК делегаттарына алмасу пункттеріндегі барлық әскери тұтқындардан және екінші тарап бақылайтын аумақ шегінде бітімгершілікке қол қою сәтінде екі тараптың да барлық азаматтық адамдарынан жауап алуға рұқсат етіледі» (UN DOC S/2550:18).

1952 жылы 18 ақпанда Кочжедо аралындағы лагерьде интернацияланған корей азаматтары арасында бүлік шығады. БҮҮ әскерлерінің қолбасшылығы оған Солтүстік Корея басшылығын айыптайды. 8-ші әскер қолбасшысына Кочжедо аралындағы барлық әскери тұтқындардың билігін даусыз бағындыруды қамтамасыз ету үшін қажетті шаралар қабылдау туралы бұйрық беріледі. Әскери тұтқындарды Кочжедо аралында орналастыру тығыздығын қысқарту мақсатында аз оқшауланған лагерьлерге орналастыру жоспарлары егжей-тегжейлі, мұқият әзірленеді. 10 маусымда бұл операция коммунистердің ең мазасыз қамауындағы 76-шы лагерьде басталады. БҮҮ қолбасшылығының әскерлері осы лагерьде

5 сағ. 45 минуттан 6 сағ. 15 минутқа дейін кірген кез аралығында радиохабар жүйесі арқылы барлық әскери тұтқындарға олардың басқа аудандарға қоныс аудару жоспары түсіндіріліп, егер олар бұған жәрдемдесе, ешқандай қауіптің төнбейтінін хабарлайды. Тұтқындар аударма топтарын құру туралы бұйрыққа бағынғысы келмейтіні белгілі болған кезде, оның орнына үшкір дротиктермен және импровизацияланған пышақтармен ашық қарулана бастаған кезде, топтарға бөлуді бастау үшін күш қолдануға дайын әскерлер қосылады. БҮҮ Қолбасшылығының әскерлері көзден жас ағызатын газдарды қолдана отырып, лагерьдің ортасына дейін ілгерілейді. Әскери тұтқындардың көпшілігі қиындықсыз эвакуацияланады, алайда лагерьдің бір бұрышында 1500-ден астам әскери тұтқындар топ құрады. Оларды сол жерден шығару әрекеттері қыңыр және фанатикалық қарсылыққа тап болады. Көз жасын ағызатын газ бен бос гранаталардың көмегімен, ақыры, топты бағындыруға мүмкіндік туады. Барлығы бірде-бір оқ атылмай шешіледі. Бұрын бүлік шығарған бірнеше көшбасшы-әскери тұтқындар ұсталып, басқалардан бөліндіріледі. Кешкі сағат 8:45-те лагерь тазартылды. Жалпы шығын Құрама Штаттардың бір өлтірілген қатардағы жауынгері мен он төрт жараланушыдан, ал әскери тұтқындар арасында отыз бір қаза тапқандардан және 139 жараланушылардан байқалды. Бір қызығы, бұл әрекеттердің ортасында кейбір әскери тұтқындар өз жолдастарына шабуыл жасағаны байқалды. №1 әскери тұтқындар лагерінің қолбасшысы генерал жоғары басшылыққа жеке баяндамасында полковник Ли Хак Куға жазбаша да, ауызша да бұйрық бергенін атап өтті (UN DOC S/2774:31).

Аталған операция кезінде әскери тұтқындарға қарсылық көрсетудің тұтас жоспары табылды. 76-шы лагерьді иеленгеннен кейін қалған коммунизмшіл лагерьлер оқшауланып, кедергісіз көшірілді. 6000-ға жуық әскери тұтқын қамалған 76-лагерьде дайындалған қатыгез және қасақана қарсылықтың көрсеткіші онда жүргізілген тергеу болып табылады, ол бойынша келесі анықталды: Әскери тұтқындар 3000 дротиктермен, 1000 бензин гранаталарымен, 4500 пышақтармен және тікенектен жасалған таяқтар, балталар, балғалардың және тікенді сым тізбектерінің анықталмаған санымен қаруланған. Бұл қару ұзақ уақыт бойы қарулы қарсылықты болжай отырып, металл сынықтары мен үшкір металл шатыр тіректерінен жасырын түрде жасалған. Туннель 76-лагерьден 77-лагерьге жүргізілген. Әрбір баракты қоршап тұрған орлар бір-бірі-

мен жалғанған. 77-лагерьде өлтірілген он алты әскери тұтқынның мәйіттері табылды (UN DOC S/2774:32).

Коджедо аралындағы оқыс оқиғадан кейін әскери тұтқындарды алмасу шарттары туралы талқылау жалғасты. Жабық отырыстар мен оның алдындағы ашық отырыстар кезінде әскери тұтқындарға қатысты бірқатар мәселелер бойынша келісімге қол жеткізілді, бірақ басты мәселе – әскери тұтқындарды алмасу шарттары туралы мәселе бойынша – коммунистер мен БҰҰ Қолбасшылығының ұстанымдары мүлдем қарама-қайшы болды. Солтүстіккореялықтар мен қытайлықтар тараптардың әрқайсысында болған барлық әскери тұтқындардың сөзсіз қайтып оралуын талап етті. Өзара байланысты екі мәселе бойынша солтүстіккореялықтар мен қытайлықтар, сонымен қатар БҰҰ қолбасшылығы қарама-қайшы көзқарас ұстанды. Солтүстіккореялықтар мен қытайлықтар БҰҰ Қолбасшылығы құрған 37 000 оңтүстіккореялық азаматты қайтаруды талап етуге тырысты, олардың көпшілігі соғыстың басында Солтүстік Корея армиясына күштеп қабылданған болатын. Сонымен бірге, солтүстіккореялықтар мен қытайлықтар тұтқынға алынған 50 000-нан астам адамға қатысты ақпарат беруден бас тартты, бірақ олардың есімдері 1951 жылдың желтоқсанында әскери тұтқындар туралы ақпарат алмасу кезінде ұсынылған әскери тұтқындар тізімінде көрсетілмеген (UN DOC S/2700:3).

1952 жылдың 23 шілдесінде БҰҰ қолбасшылығында әскери тұтқын ретінде 116 000 солтүстік кореялық және қытайлық халық еріктілері болды. Осы әскери тұтқындардың 59 000 немесе 50 пайыздан астамын БҰҰ Қолбасшылықтары Солтүстік Кореяны қайтаруға уәде берді. Бұдан басқа, БҰҰ Қолбасшылығында интернацияланған Корея Республикасының 11 000-ға жуық азаматы еркін таңдау қағидаты негізінде Оңтүстік Корея жағына көшуді шешті (UN DOC S/2715:10).

Күн сайын 18-26 шілде аралығында делегация бітімгершілік жөніндегі келіссөздерде пленарлық жабық отырыстар өткізді. Пікірталастар нәтижесінде солтүстіккореялықтар мен қытайлықтар негізінен кем дегенде 20 мың қытайлық тұтқынды репатриациялауға мүдделі екені анықталды. Осы уақытқа дейін тұтқындарды іріктеу жөніндегі БҰҰ Қолбасшылығының жұмысы толығымен аяқталды. Жалпы алғанда 83 мың тұтқын іріктеліп алынды, олар репатриацияға қарсылық білдірмеді, соның ішінде 6400 қытайлық тұтқын. Солтүстік Корея мен қытайлықтар

өз ұстанымдарын түсіндіруден бас тартып, қайта қаралған тізімдермен алмасуды талап еткендіктен, БҰҰ Қолбасшылығының делегациясы жаңа тізімдерді ұсынуды шешті. 83 мың адамнан тұратын бұл тізімдер Солтүстік Корея мен Қытайға 13 шілдеде 70 мың адамнан тұратын және 1952 жылдың 19 сәуірінде ұсынылған тізімдердің орнына ұсынылды. Қолбасшылық бұл жаңа сан неғұрлым қолайлы болады және ең болмағанда Солтүстік Корея мен қытайлықтардың қытайлық әскери тұтқындарды репатриациялау мәселесін шешуге көмектесетін қандай да бір қолайлы, ымыралы ұсыныс ұсынуына септігін тигізеді деп үміттенді. БҰҰ Қолбасшылығының осы жаңа тізімдерін алғаннан кейін Солтүстік Корея мен Қытай өкілдері екі күндік үзілісті талап етті, кейінірек олар оны төрт күнге дейін созды. Осы үзілістен кейін, яғни 18 шілдеде, олар жаңа тізімдерді қабылдамай, 6 шілдедегі өз ұстанымдарын тағы да баяндады, бірақ енді олар өздерінің талаптарын арттырып, БҰҰ қолбасшылығынан 20 мың қытайлық еріктіні қоса алғанда, небәрі 116 мың адамды қайтаруды талап етті (UN DOC S/2835:17).

13 наурызда Солтүстік Корея мен Қытайдың байланыс офицерлеріне генерал-лейтенант Гаррисонның генерал Нам Ир атына жазған хаты берілді. Бұл хат 1953 жылғы 23 ақпанда Солтүстік Кореяның аға делегатынан алынған хатқа жауап болды, онда ол 1952 жылғы 26 қарашаға қараған түні Сунчхондағы коммунистік тұтқындар лагерін бомбалауға БҰҰ Қолбасшылығы жауапты деген айыптауды қайталады. Төменде генерал Гаррисон хатының мәтіні берілген. «Сіздің 1953 жылғы 23 ақпандағы үгіт-насихат хатыңыз БҰҰ қолбасшылығы 1952 жылдың 26 қарашасына қараған түні Сунчхондағы сіздің тарапыңыздың әскери тұтқындар лагерін бомбалады деген жалған айыптауларды тағы да қайталайды. Мұқият тергеуден кейін бұл айып менің 19 ақпандағы хатымда қабылданбаған болса да, Сіздің соңғы хатыңызға байланысты тұтқындар лагерлері туралы мәселені толығымен түсіндіру қажеттігі туындайды. Өздеріңізге белгілі болғандай, Женева конвенциясының 23-бабында былай делінген: «Бірде-бір әскери тұтқынды ешқандай уақытта ұрыс аймағынан атыс болатын жерге жіберуге де, сол жерде ұстауға да болмайды, сондай-ақ оның болуы кейбір пункттерге немесе аудандарға әскери операциялардан иммунитет беру үшін пайдаланыла алмайды (UN DOC S/3038:32).

Әскери тұтқындар жергілікті бейбіт тұрғындармен бірдей дәрежеде әуе шабуылдарынан және соғыстың басқа да қауіптерінен қорғана-

тын баспаналарға ие болулары тиіс. Тек өз үй-жайларын осы қауіптен қорғауға қатысатындар ғана ерекшеленеді; олар дабыл белгісі берілсе, тез арада баспанаға кіре алады. Халықтың пайдасына қабылданған кез келген басқа қорғау шаралары оларға да қолданылуы тиіс. Тұтқындарды ұстайтын державалар қамқоршы державалардың көмегімен әскери тұтқындар лагерлерінің географиялық жағдайы туралы барлық қажетті деректерді мүдделі державаларға хабарлайтын болады. Күндіз әскери сипаттағы ойлар мүмкіндік беретін әскери тұтқындар лагерлері әуеден анық көрінетіндей етіп орналасқан әріптермен, PW немесе PG-мен белгіленуі тиіс; алайда мүдделі державалар белгілеудің басқа тәсілі туралы уағдаластықтар жүргізуі мүмкін. Әскери тұтқындарға арналған лагерлер ғана осылайша белгіленуі мүмкін». Біріккен Ұлттар Ұйымы Қолбасшылығының қатаң талабынан кейін Солтүстік Корея тарапы ақыр соңында Сіздің әскери тұтқындар лагерлеріңіздің географиялық орналасуы туралы мәлімет берді. Көрсетілген орналасуды аэрофототүсірілімнің көмегімен тексергеннен кейін бірқатар лагерлер көрсетілген жерде емес, ал басқалары тиісті түрде белгіленбегені анықталды (UN DOC S/3038:31).

7 мамырда Солтүстік Корея төрт елдің, атап айтқанда Польша, Чехословакия, Швейцария, Швеция және Үндістан өкілдерінен тұратын Репатриация жөніндегі бейтарап елдердің комиссиясын құру туралы жаңа ұсынысты алға тартты. Бұл Комиссия Оңтүстік Кореядағы әскери тұтқындарды күзетумен айналысуы тиіс еді. 13 мамырда БҰҰ ҚК Қолбасшылығы қарсы ұсынысты ұсынды, ол мерзім ішінде репатрианттар бейтарап елдің қорғауында болады, онда корей репатрианттарын бітімгершіліктен кейін бірден босатуды көздейді және осы репатрианттарды тек үнді қарулы күштерімен ғана күзетуді ұсынады. Солтүстік Корея мен Қытай бұл ұсынысты қабылдамады. 25 мамырда БҰҰ ҚК Қолбасшылығы әскери тұтқындар мәселесі бойынша солтүстіккореялықтар мен қытайлықтардың келісімін алуға тағы бір әрекет жасады. Олар корейлік және қытайлық репатриант еместерді бейтарап елге оның қорғауына беруді және басқа репатриант еместердің саяси конференцияның шектеулі мерзімде тұрған жерін қарастыруды көздейтін жаңа ұсыныс жасады. Одан кейін олар не азаматтық адамдардың жағдайына ауыстырылуы, не олардың тұрған жері туралы мәселе Бас Ассамблеяның қарауына берілуі мүмкін еді (UN DOC S/3079:16).

18 маусымда соғыс қимылдарын тоқтату жақын болып көрінген уақытта бітімге қол жеткізуді одан әрі кешіктірген оқиға орын алды. Аталған күні оңтүстіккореялық ресми өкілдер Солтүстік Кореяға қайтып оралудан бас тартатындықтарын мәлімдеген 27 000-ға жуық корейлік әскери тұтқындарды түрме лагерлерінен босатуға көмектесті. Оңтүстік Кореяның мұндай әрекеттері оның қолбасшылығындағы барлық әскерлердің атынан БҰҰ ҚК Қолбасшылығы қол қойған 8 маусымдағы әскери тұтқындар туралы келісімге сәйкес келмеді. БҰҰ қолбасшылығы бұл әрекеттерге қатысты Оңтүстік Корея үкіметіне бірден наразылық білдірді. Біріккен Ұлттар Ұйымының Қолбасшылығы солтүстіккореялықтар мен қытайлықтарды болған оқиға туралы дереу хабардар етіп, қашып кеткен тұтқындардың мүмкіндігінше көбірек тұтқынға алыну үшін күш жұмсалатынын айтты, бірақ олардың көпшілігін қайтаруға үміт аз, өйткені олар оңтүстікте халықпен араласып кеткен. Бұл оқиға БҰҰ өкілдерінің Оңтүстік Кореямен дереу келіссөздер жүргізуіне алып келді. Ұзақ талқылаудан кейін Оңтүстік Корея бітімгершілік туралы келісімнің шарттарын жүзеге асыруға кедергі келтірмейтініне сендірді. Алайда бұл оқиға Солтүстік Корея мен қытайлықтарға бітім жасауды кейінге қалдыруға себеп болды. Олар Біріккен Ұлттар Ұйымының Қолбасшылығы және Оңтүстік Корея мен оның әскерлері Бітімгершілік туралы келісімді сақтайтынына және босатылған әскери тұтқындардың қамауға алынатынына кепілдік беруін талап етті. Бірақ, ақыр соңында, 19 шілдеде Солтүстік Корея мен қытайлықтар бітімгершілік туралы келісімге қол қою жөніндегі жұмысты аяқтауға дайын екендерін мәлімдеді. Бітімгершілікке 1953 жылғы 27 шілдеде корей уақыты бойынша таңғы сағат 10:00-де қол қойылды (UN DOC S/3079:17).

Бітімгершілік туралы келісімге генерал-лейтенант Уильям К. Гаррисон, БҰҰ ҚК Қолбасшылығы делегациясының аға мүшесі және генерал Нам Ир, Корей халық армиясы мен қытай халық еріктілері делегациясының аға мүшесі 27 шілде күні таңертең сағат 10:00-де қол қойды. Оған кейіннен БҰҰ ҚК бас қолбасшысы Марк У.Кларк, Қытай халық еріктілерінің қолбасшысы Пен Дэ-хуай және Корей халық армиясының жоғарғы қолбасшысы маршал Ким Ир Сен (ҚХДР) қол қойды. Бітімгершілік туралы келісімнің шарттарына сәйкес жауынгерлік іс-қимылдар 1953 жылғы 27 шілде күні кешкі сағат 10:00-де тоқтатылды және сол уақыттан бастап Бітімгершілік туралы келісім күшіне енді (UN DOC S/3079:2).

Келіссөздер үдерісінің қосымша он бес айға созылуы БҰҰ ҚК 125 000-нан астам сарбаздарының өмірін және Қытай мен Солтүстік Кореяның 250 000-ға жуық адам шығынын құрады (Boose, 2010:28).

Қорытынды

Соғыстың бірінші жылында, соғыс қимылдарының белсенді кезеңінде, АҚШ пен олардың БҰҰ одақтастары мен Солтүстік Кореяның Қытаймен келіссөздері кезінде әскери тұтқындарды айырбастау мәселесі бірінші орында тұрған жоқ. Алайда, белсенді соғыс қимылдары майдандағы позициялық күреске ауысқаннан кейін, әскери тұтқындарды ауыстыру мәселесі бітімгершілік келісіміне қол қоюды баяулатты. Бітімгершілікке қол қоюды қосымша он беске кешіктіру екі жақтан да көп адам шығынына әкелді. Келіссөздер барысында американдықтар мен олардың одақтастары әскери тұтқындар лагерлерінде адам құқықтары мен оның қадір-қасиетін сақтауға, сондай-ақ әскери тұтқындарды ерікті түрде репатриация-

лауға ұмтылды. Американдықтар мен олардың одақтастары өз мақсаттарының көпшілігіне қол жеткізгеніне қарамастан, қытайлықтар мен солтүстіккореялықтар келіссөздер барысында өз саясатын жүргізіп, АҚШ-қа қарсы тұру қабілетін көрсетті.

Оңтүстік Кореяға келетін болсақ, президент Ли Сын Ман АҚШ пен оның БҰҰ бойынша одақтастарынан Оңтүстік Кореяның аман қалуына зор көмек алды. Ли Сын Ман Америка Құрама Штаттары, Қытай және Солтүстік Корея тарапынан ірі жеңілдіктерге қол жеткізе алмады, бірақ олардың уағдаластықтарын жоққа шығарды және бұрын Солтүстік Кореяға қайтып оралудан бас тартатынын мәлімдеген 27000-ге жуық корейлік әскери тұтқындарды босатты.

Қаржыландыру

Бұл жұмыс ҚР БЖҒМ ҒК гранттық қаржыландыруымен АР15473125 «Оңтүстік Кореяның жаһандық және аймақтық халықаралық ұйымдарға қатысты саясаты» ғылыми жобасы аясында орындалды.

Әдебиеттер

Boose, Jr. Donald W. *Fighting while Talking: The Korean War Truce Talks*. ОАН Magazine of History, весна 2000 г., том 14, № 3, спецвыпуск *The Korean War*, стр. 25–29.

Ванин Ю.В. Некоторые вопросы предыстории и начала Корейской войны. // В сборнике: *История Кореи. Избранные статьи*. Институт востоковедения РАН. – М.: ИВ РАН, 2016. – 828 с.

Cumings Bruce. *The Korean War: A History*. Нью-Йорк: Modern Library, 2010.

Kim Choong Nam. *The Korean Presidents: Leadership for nation building*. Norwalk, 2007. – 424 с.

Стьюк У. *Корейская война*. Пер. с англ. Ю. Яблокова. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 732 с. (Серия: Военно-историческая библиотека).

Tal Tovy. *Manifest Destiny in POW Camps: The U.S. Army Reeducation Program During the Korean War*. The Historian, осень 2011 г., том 73, № 3, стр. 503–525.

한국외교 60년 (1948-2008). 외교통상부. – 서울, 2009년. – 546 с.

Хренов В.В. Китайская «политика терпимости» в отношении военнопленных стран ООН в период Корейской войны. // Уральское востоковедение: международный альманах. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2013. – Вып. 5. – С. 37–47.

Документы ООН:

S/PV.473. Дата обращения: 14.10.2015. <https://undocs.org/ru/s/pv.473>

S/1860. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/018/60/pdf/n1501860.pdf>

S/1883. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/018/83/pdf/n1501883.pdf>

S/1834. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/018/34/pdf/n1501834.pdf>

S/2246. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n51/143/89/pdf/n5114389.pdf>

S/2217. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n51/139/02/pdf/n5113902.pdf>

S/2377. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n51/190/92/pdf/n5119092.pdf>

S/2605. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n52/046/35/pdf/n5204635.pdf>

S/2507. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/206/28/pdf/n1520628.pdf>

S/2541. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n52/029/46/pdf/n5202946.pdf>

S/2550. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n52/032/26/pdf/n5203226.pdf>

S/2774. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n52/097/25/pdf/n5209725.pdf>

S/2700. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n52/079/08/pdf/n5207908.pdf>

S/2715. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n52/082/06/pdf/n5208206.pdf>

S/2835. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n52/112/47/pdf/n5211247.pdf>

S/3038. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n53/174/02/pdf/n5317402.pdf>

S/3079. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n53/218/37/pdf/n5321837.pdf>

References

- Boose, Jr., D. W. (2000). Fighting while talking: The Korean War truce talks. *OAH Magazine of History*, 14(3), 25–29.
- Cummings, B. (2010). *The Korean War: A history*. New York: Modern Library.
- Hrenov, V. V. (2013). Kitajskaya «politika terpimosti» v otnoshenii voennoplennyyh stran OON v period Korejskoj vojny [Chinese “policy of tolerance” towards UN POWs during the Korean War]. *Ural'skoe vostokovedenie: Mezhdunarodnyj al'manah*, 5, 37–47.
- Hangug-oegyo 60nyeon (1948-2008). (2009). Seoul: Oegyotongsangbu.
- Kim, C. N. (2007). *The Korean Presidents: Leadership for nation building*. Norwalk.
- Stueck, W. (1995). *The Korean War*.
- Tal, T. (2011). Manifest destiny in POW camps: The U.S. Army reeducation program during the Korean War. *The Historian*, 73(3), 503–525.
- UN DOC S/1834. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/018/34/pdf/n1501834.pdf>
- UN DOC S/1860. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/018/60/pdf/n1501860.pdf>
- UN DOC S/1883. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/018/83/pdf/n1501883.pdf>
- UN DOC S/2217. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n51/139/02/pdf/n5113902.pdf>
- UN DOC S/2246. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n51/143/89/pdf/n5114389.pdf>
- UN DOC S/2377. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n51/190/92/pdf/n5119092.pdf>
- UN DOC S/2507. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/206/28/pdf/n1520628.pdf>
- UN DOC S/2541. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n52/029/46/pdf/n5202946.pdf>
- UN DOC S/2550. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n52/032/26/pdf/n5203226.pdf>
- UN DOC S/2605. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n52/046/35/pdf/n5204635.pdf>
- UN DOC S/2700. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n52/079/08/pdf/n5207908.pdf>
- UN DOC S/2715. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n52/082/06/pdf/n5208206.pdf>
- UN DOC S/2774. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n52/097/25/pdf/n5209725.pdf>
- UN DOC S/2835. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n52/112/47/pdf/n5211247.pdf>
- UN DOC S/3038. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n53/174/02/pdf/n5317402.pdf>
- UN DOC S/3079. (2015). Retrieved from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n53/218/37/pdf/n5321837.pdf>
- Vanin, Y. V. (2016). Nekotorye voprosy predystorii i nachala Korejskoj vojny [Some questions about the prehistory and beginning of the Korean War]. *Istoriya Korei. Izbrannyye stat'i*. Moscow: IV RAN.

Авторлар туралы мәлімет:

Оспанов Нурлан Муратович – Р.Б. Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының ғылыми қызметкері (Қазақстан, Алматы қ. e-mail: osp_nurlan@mail.ru)

Information about authors:

Ospanov Nurlan – Research Fellow at the R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies, (Kazakhstan, Almaty, e-mail: osp_nurlan@mail.ru)

Келіп түсті 8 шілде 2024 жыл
Қабылданды 20 қараша 2024 жыл